

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เยาวชนไทยมีความผูกพันกับพุทธศาสนามาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่พุทธศาสนาประดิษฐานดำรงอยู่คู่ชาติไทย มาตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัย (ราวพุทธศตวรรษที่ 18) จนถึงปัจจุบัน ความผูกพันดังกล่าวส่วนหนึ่งเกิดจากการได้รับการส่งเสริมจากสถาบันครอบครัว ที่ทำให้เยาวชนได้มีโอกาสได้รับรู้ถึงคุณค่า ความหมายอันเป็นประโยชน์และสาระที่ดีต่อชีวิตตนเอง ซึ่งจัดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับสองสถาบันหลัก คือสถาบันครอบครัวและสถาบันศาสนา โดยมีหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเป็นสื่อกลาง ที่ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะชีวิตของเยาวชนไทยให้เป็นที่ไปด้วยดี มีศักยภาพที่เต็มเต็มตามวุฒิภาวะที่สามารถดำรงตนอย่างมีคุณภาพ ซึ่งเกิดจากการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของตนด้วยความรัก ความหวังดี การเอาใจใส่ของพ่อแม่ ที่ช่วยส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกที่ดี ให้เป็นผู้มีวิชาความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรม แสดงให้เห็นถึงสัมพันธภาพที่ก่อให้เกิดการเอื้อประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งส่วนตัวเยาวชนเองและสถาบันพุทธศาสนา ในเวลานั้น ในอดีตจึงพบว่า ผู้ที่มีความสนใจศึกษาหาความรู้ ก็จะไปเป็นลูกศิษย์พระภิกษุ เพื่อการฝึกฝนอบรม ศึกษาเล่าเรียนจริยธรรมตามหลักพุทธศาสนา หรือเพื่อบรรพชาอุปสมบทศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย และเมื่อลาสิกขาหรือออกจากวัดไป ก็มีความรู้ในการที่จะประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น ทำงานราชการได้ในโอกาสต่อไป ภาพวิถีชีวิตของชาวไทยในสมัยก่อน จึงมองเห็นเป็นกระบวนการสอดประสานกันระหว่างสถาบันครอบครัว ตัวเยาวชน และสถาบันพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ความเป็นไปเหล่านั้นนั้น ย่อมชี้ให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย เป็นแบบอย่างที่ดีอันหนึ่ง

ศาสตราจารย์ดวงเดือน พิศาลบุตร, ประวัติการศึกษาไทย (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), น. 10-11. (อัดสำเนา)

เยาวชนไทยในสมัยนั้นเมื่อห่างจากพ่อแม่ก็ไปอยู่และเรียนหนังสือกับพระภิกษุ ด้วยเหตุที่พระภิกษุ อยู่ในสมณเพศ สิ่งสำคัญสำหรับท่านก็คือ การสั่งสอนให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม² ดังนั้น ในแง่การศึกษาของเยาวชนในอดีต จึงแสดงให้เห็นว่า วัดและภิกษุสงฆ์มีบทบาทที่สำคัญมากต่อ การศึกษาของเยาวชนไทยในสมัยนั้น โดยเฉพาะในประวัติการศึกษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึง สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จะเห็นว่ากุลบุตรผู้ซึ่งเป็นเยาวชนของชาติมีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนาโดย ผูกพันอยู่กับวัด พระสงฆ์ และพระธรรมคำสั่งสอนมาโดยตลอด ปราภฏการณนี้ส่วนหนึ่งถือเป็น ที่มาของคำกล่าวที่ว่า “พุทธศาสนาจึงเป็นรากฐานของศีลธรรมจริยธรรม ขนบประเพณี และ วัฒนธรรมของชาติ และเป็นแกนสำคัญแห่งความมั่นคงของชาติบ้านเมืองมาแต่โบราณกาล”³

ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับเยาวชนไทยเริ่มปรากฏให้เห็นถึงความ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ก็คือในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 อันเป็นสมัยที่เริ่มมีการปรับปรุงการศึกษาไทย โดยเฉพาะการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนจากวัดมาเป็น โรงเรียน ซึ่งต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ในทาง ประวัติศาสตร์ถือกันว่าเป็นสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง การเศรษฐกิจ และการ ศาสนา อย่างเช่นความเปลี่ยนแปลงทางด้านศาสนานั้นพบว่า ในปี พ.ศ. 2471 กระทรวงธรรมการ หรือกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบันได้มีการเพิ่มหลักสูตรจริยศึกษาบรรจุให้มีการเรียนการสอนไว้ ในโรงเรียน เพื่อต้องการให้นักเรียนได้เรียนและสดับพระธรรมเทศนาเพื่ออบรมให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธาในพุทธศาสนา⁴ และหลังจากนั้นในช่วงระยะเวลาหลายสิบปีต่อมา สถาบันการศึกษา ทางด้านพุทธศาสนาก็ได้มีการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ขึ้น อย่างเช่นการเปิดให้มีโรงเรียนพุทธ- ศาสนาวันอาทิตย์ที่ริเริ่มและดำเนินการโดยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อประมาณกลาง ปี พ.ศ. 2501วัตถุประสงค์ของการเปิดสอนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ก็คือมุ่งสอนให้เยาวชน

²ดร.อดุลย์ วิเชียรเจริญ และคณะ, “ทัศนนะเกี่ยวกับเยาวชนในปัจจุบันและอนาคตของ ประเทศไทย,” ใน บันทึกการสัมมนาระดับชาติเรื่อง “พุทธเยาวชน,” ระหว่างวันที่ 4-7 ธันวาคม 2513, น. 54. (ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพมหาเลวสตรี พระยาวิฑูรธรรมพิเนตุ (โต๊ะ ตัมระนันท์) วันเสาร์ที่ 1 พฤษภาคม 2514)

³เรื่องเดียวกัน, น. 131.

⁴รองศาสตราจารย์สิริวัฒน์ คำวันสา, ประวัติพระพุทธานุศาสนานในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534), น. 135.

ได้รู้จักพระพุทธศาสนา และรู้จักนำธรรมะไปใช้กับชีวิตประจำวัน⁵ ซึ่งอาจกล่าวได้เป็นการขยับความสัมพันธที่เยาวชนเคยมีต่อสถาบันพุทธศาสนาให้กลับเข้ามามีบทบาทในระดับหนึ่ง

ดังนั้น ความเป็นไปดังกล่าวข้างต้นจึงสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับเยาวชนได้เป็นอย่างดี และพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงนี้ นั่น ปัญหาเยาวชนก็เริ่มปรากฏให้เห็นขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ในระหว่างที่มีการพัฒนาประเทศชาติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมนั้น สิ่งแวดล้อมภายในประเทศก็เปลี่ยนแปลงตามไปอย่างรวดเร็ว ปัญหาเยาวชนที่เริ่มปรากฏชัด ก็คือเมื่อประมาณ 40-30 ปีที่ผ่านมา จากรายงานการวิจัยบางส่วนพบว่า ลักษณะของปัญหาเยาวชนในช่วงเวลานั้น เยาวชนไทยจะมีพฤติกรรมที่ประพัตติตนเป็นคนเกเร อันธพาล มีกิริยาแข็งกระด้าง ก้าวร้าว รุกราน มีวาจาไม่สุภาพหยาบคาย มักมีวุ่นวาย จับกลุ่มกันสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพยาเสพติด มีการยกพวกตีทำร้ายร่างกายกัน รวมทั้งมีการกระทำอนาจารและข่มขืนเป็นต้น⁶ ปัญหาเยาวชนในยุคนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องสะท้อนอย่างหนึ่งถึงความเปลี่ยนแปลงที่ไม่ดีต่อเยาวชนรุ่นต่อ ๆ มา ทำให้มีพฤติกรรมที่ลอกเลียนแบบจากรุ่นสู่รุ่นไปโดยปริยาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสองถึงสามทศวรรษที่ผ่านมา ได้มีการศึกษาปัญหาทางสังคมและปัญหาเยาวชนในเมืองใหญ่ ๆ เช่นกรุงเทพมหานคร ทำให้เห็นถึงการขยายตัวของปัญหาเยาวชนในรูปแบบต่าง ๆ เพิ่มขึ้น กล่าวคือปัญหาเกี่ยวกับลักเพศ ปัญหายาเสพติด การมีวุ่นวายในสถานเริงรมย์ ปัญหาการฆ่าตัวตาย อุบัติเหตุบนท้องถนน ปัญหาเด็กสลัมหรือชุมชนแออัด และที่สำคัญก็คือปัญหาโสเภณีเด็ก⁷ ปัญหาเยาวชนที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ จึงเปรียบเสมือนการเจริญเติบโตของต้นไม้ที่นับวันจะเริ่มแผ่ขยายกิ่งก้านสาขามากขึ้นเรื่อย ๆ

ในปัจจุบัน สังคมไทยยุคโลกาภิวัตน์ (globalization) หรือยุคโลกแห่งการสื่อสารที่ไร้ขอบเขต กำลังเผชิญกับปัญหาเยาวชนที่เกิดขึ้นตามมาพร้อมกับปัญหาสังคมหลายด้าน ในระดับที่ดูเหมือนว่าจะรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งปรากฏเป็นข่าวให้สังคมได้รับรู้กันอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะ

⁵ เรื่องเดียวกัน, น. 165.

⁶ สุชา จันทน์เอม, การวิจัยเรื่องปัญหาการกระทำผิดของเด็กและวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2522), น. 2. (อัดสำเนา)

⁷ รองศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, วิเคราะห์ปัญหาสำคัญ ๆ ในสังคมไทยและแนวทางแก้ไข (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), น. 100. (อัดสำเนา)

ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา จะเห็นได้ว่าการเสนอข่าวเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเยาวชนไทยในแง่มุมต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ปัญหาเยาวชนที่สำคัญในปัจจุบันอาจจำแนกได้ดังนี้

1) ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร และปัญหาการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่เลือกของเยาวชน จากการสำรวจของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่าวัยรุ่นไทยมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกที่อายุเฉลี่ย 14-18 ปี⁸ และมีกับเพื่อนหรือคู่อรัก ขณะที่วัยรุ่นหญิงในเขตเมืองเกือบครึ่งหนึ่ง นิยมมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ที่อยู่ในระดับที่น่ากลัวก็คือ วัยรุ่นไทยอยู่ในลำดับต้น ๆ ของโลกด้านการแสดงออกทางเพศหลายเรื่อง เช่น นิยมมีคู่นอนมากกว่า 1 คน มีการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกน้อยที่สุดในโลก เพียงร้อยละ 23 ขณะที่ค่าเฉลี่ยทั่วโลกคือ 57⁹ นอกจากนี้ยังพบปัญหาอาชญากรรมทางเพศสูงขึ้นด้วย คือ เด็กและผู้หญิงถูกข่มขืนเพิ่มขึ้นปีละกว่าพันราย ที่สำคัญวัยรุ่นอายุระหว่าง 15-23 ปี กำลังยอมรับค่านิยมทางเพศใหม่คือ มีคู่นอนหลายคนรวมไปถึงความสัมพันธ์ทางเพศแบบแลกเปลี่ยนคู่นอน (swinging) ในประเด็นดังกล่าวนี้ นางรัชนี ศรีอ่อนศรี ผู้ประสานงานโครงการเพื่อนสอนเพื่อนเรื่องเพศ เอดส์ และยาเสพติด ออกมาเปิดเผยว่าพฤติกรรมการแลกเปลี่ยนคู่นอนของกลุ่มวัยรุ่นปัจจุบันมีเปอร์เซ็นต์เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 50¹⁰ ถือเป็นการสร้างวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมต่อสังคมไทยเป็นอย่างยิ่งด้วย

2) ปัญหาการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยและบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสมต่อร่างกาย ปัญหาพฤติกรรมการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยของเด็กและเยาวชน จนเป็นที่มาของคำจำกัดความว่า “ซื้อมา-ใช้แลก-แตกตัว” ก็คือเด็กไทยมีพฤติกรรมบริโภคนิยม และวัตถุนิยม วัยรุ่นชายทั้งในเมืองและต่างจังหวัดนิยมรับประทานอาหารที่ไม่มีประโยชน์หรือผลดีต่อสุขภาพ ชอบดื่มน้ำอัดลม ดื่มสุรา ดูภาพยนตร์ วิดีโอสีลามกอนาจาร ทั้งนี้ เด็กหนึ่งคนใช้เงินซื้อขนมมากกว่าการศึกษา 3.24 เท่า โดยมีสื่อและการโฆษณาเป็นตัวกระตุ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านร่างกายที่ผิดปกติ ทำให้

⁸กลุ่มเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, เด็กไทยในมิติวัฒนธรรม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2548), น. 112.

⁹http://www.durex.com/durex_global_sex_survey. อ้างถึงใน กลุ่มเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, เด็กไทยในมิติวัฒนธรรม, น. 118-119.

¹⁰เอกรงค์ ภาณุพงษ์ และคณะ, Sixteen Thailand, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยามอินเตอร์บุ๊คส์, 2546), น. 157.

เกิดภาวะโรคอ้วนมากและเร็วจนน่าวิตก¹¹ และที่สำคัญก็คือ พบว่าเด็กไทยจะเริ่มผจญกับโรคอ้วน ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงวัยรุ่น โดยเด็กวัยรุ่นชายจะอ้วนมากกว่าวัยรุ่นหญิง แต่เมื่อเป็นผู้ใหญ่ เพศหญิงที่อ้วนจะมีโรคแทรกซ้อนมากกว่าเพศชาย ส่งผลให้เด็กเป็นโรคที่เกิดจากการกินมากขึ้น รวมทั้งเป็นโรคอ้วนเพิ่มขึ้นร้อยละ 33.77¹²

3) ปัญหาการพนันในระดับเยาวชน ปัญหาเยาวชนตกเป็นทาสการพนันดังกล่าวนี้ ฤกระบุว่า วัยรุ่นไทยปัจจุบันที่สามารถสื่อสารกันผ่านทางอินเทอร์เน็ตได้อย่างทั่วถึงนั้น นิยมเล่น การพนัน โดยเฉพาะการพนันฟุตบอล เยาวชนจำนวนมากประมาณร้อยละ 5 ของประชากรในวัยมัธยมศึกษาถึงอุดมศึกษา (หรือประมาณ 400,000-500,000 คน) กำลังตกอยู่ในวงจรการพนันฟุตบอล รวมถึงมีพฤติกรรมเสี่ยงอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน เช่น การพนันแข่งขันรถจักรยานยนต์โดยมีผู้หญิงเป็นเดิมพัน¹³ และกลายเป็นปัญหาเรื้อรังซึ่งป่วนเมืองอีกด้วย สถานการณ์การพนันในหมู่วัยรุ่นยังมีแนวโน้มขยายตัวสูงขึ้นเรื่อย ๆ อันเนื่องจากความคิดความเชื่อหรือค่านิยมใหม่ของเด็กไทยแบบผิด ๆ ที่ถือว่า การพนันหรือเสี่ยงโชคเป็นการลงทุนต่ำแต่อาจจะได้ผลกำไรที่ทวีคูณหากโชคดี เป็นการสร้างเจตคติที่ไม่ดีแก่ตนเอง ทำให้มองเห็นเป็นเรื่องธรรมดาหรือปกติในสังคม

4) ปัญหาการติดยาเสพติดในระดับเยาวชน เช่น การสูบบุหรี่ และดื่มสุรา การที่เด็กและเยาวชนเสพยาเสพติดดังกล่าว ส่งผลเสียต่อสุขภาพและความสามารถทางด้านศักยภาพของสติปัญญาในเด็กและเยาวชนไทย ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคตอีกด้วย จากกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ที่ทรงแสดงความเป็นห่วงต่อเยาวชนไทย¹⁴ ที่มักมีพฤติกรรมชอบสูบบุหรี่ และเข้าดิสโกเทค ทำให้

¹¹ สรรพสิทธิ์ คุมพ์ประพันธ์ และสุจิตรา แก้วสินवल, "ความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน: ภาพสะท้อนความรุนแรงของสังคมไทย" ใน เด็กไทยวัยกึก (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเทรศน์, 2547), น. 45.

¹² กลุ่มเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, เด็กไทยในมิติวัฒนธรรม, น. 68-69.

¹³ กลุ่มเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, เด็กไทยในมิติวัฒนธรรม, น. 142.

¹⁴ กองบรรณาธิการ, "พระราชดำรัสในหลวงทรงห่วงเยาวชนสูบบุหรี่-เที่ยวเทค," คมชัดลึก (5 ธันวาคม 2547): 6, 9.

เกิดภาวะหูตึง สมองทึบ อับปัญญา ที่สุดแล้วจะนำพาประเทศชาติไปสู่ความเลวร้ายในอนาคตได้ พระราชดำรัสของพระองค์นั้นเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

5) ปัญหาการใช้ความรุนแรงและความก้าวร้าว เป็นปัญหาเยาวชนที่เกิดขึ้นในอดีตจนปัจจุบันก็ยังคงเป็นปัญหาสืบต่อเนื่องกันมา คือพฤติกรรมยกพวกตีกันของนักเรียนนักศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาเยาวชนในแง่ของความก้าวร้าวและการใช้ความรุนแรง โดยเมื่อย้อนกลับไปในอดีตปัญหายกพวกตีกันที่เกิดขึ้นมานับครั้งไม่ถ้วนนั้น สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยเดิม คือบางโรงเรียนหรือบางสถาบันมีการสั่งสอนกันมาตั้งแต่วัยที่ว่าโรงเรียนนี้เป็นคู่อริ พบเจอที่ใดจะต้องก่อการทะเลาะวิวาททำร้ายกันให้ได้¹⁵ โดยถือเอาค่านิยมทางความเชื่อที่ปลูกฝังกันมาอย่างผิด ๆ ว่า เพื่อศักดิ์ศรีของสถาบันตนเอง อันเป็นปัญหามาจากโครงสร้างทางสังคมที่เน้นเรื่องของศักดิ์ศรีและวัตถุนิยม กล่าวได้ว่าเป็นปัญหาทางพฤติกรรมที่สำคัญในระดับต้น ๆ ของปัญหาเยาวชนทั้งหลายในสังคมไทย ที่จำเป็นต้องหามาตรการเพื่อแก้ไขอย่างจริงจัง

6) ปัญหาเยาวชนติดเกมคอมพิวเตอร์หรือเกมออนไลน์ ปัญหาดังกล่าวนี้พบว่าเกิดผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนไทยเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นด้านพฤติกรรม สุขภาพ และความเป็นอยู่ โดยทีมข่าวคุณภาพชีวิต หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวันได้ระบุถึงปัญหาเด็กติดเกมไว้ว่า

เด็กไทยจำนวนมากใช้เวลาอยู่น้ำคอมพิวเตอร์และหน้าโทรทัศน์ สวมวิญญาณเป็นตัวละครในเกมนานาชนิดวันละหลายชั่วโมง โดยไม่ยอมทำกิจกรรมอื่น ๆ ทั้งยังมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ที่ฉุนเฉียวง่ายขึ้นหรือการตัดสินใจด้วยคำว่า “แพ้” กับ “ชนะ” เท่านั้น โดยไม่มีการอะลุ่มอล่วยใด ๆ...พฤติกรรมของเด็กติดเกมนั้น คือ ไม่ได้เล่นเกมตามธรรมดาทั่วไป แต่มีความต้องการเล่นเกมสูงและทำทุกอย่างเพื่อให้ได้เล่นเกม ไม่ต่างอะไรกับการติดยาเสพติด จากข้อมูลที่ศูนย์ข้อมูลคนหายเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ได้เก็บรวบรวมไว้ พบว่า เด็กติดเกมหลายคนหนีออกจากบ้านเพื่อเล่นเกมตามร้านเกม¹⁶

นอกจากนี้ ยังพบข้อมูลสำคัญที่ระบุว่า ผู้ที่เล่นเกมเกินกว่าวันละ 3 ชั่วโมง มีผลใกล้เคียงกับการเสพยาเสพติดบางประเภท ทำให้ไม่สามารถแยกแยะภาวะของความจริงกับภาวะ

¹⁵ กองบรรณาธิการ, “ลลล! ทางออกวัยรุ่น “ตี-ฆ่า” แก้ปัญหา,” การศึกษาวันนี้ 5/267 (กันยายน 2547): 39-41.

¹⁶ ทีมข่าวคุณภาพชีวิต หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน, “เด็กติดเกม มรณภัยใกล้ตัวคุณ” ใน เด็กไทยวัยกึก, น.108.

ที่ไม่เป็นจริงออกจากกันได้ จึงมีผลต่อจิตใจค่อนข้างมาก และอาจทำให้เกิดภาวะวิตกกังวลจากการที่ร่างกายไม่ได้พักผ่อน¹⁷ ในส่วนของผลกระทบต่อสุขภาพและพฤติกรรมของเด็กที่ติดเกมนั้น การเล่นเกมมาก ๆ หรือนาน ๆ ทำให้สายตา กล้ามเนื้อ ข้อและกระดูกเสื่อม และมีผลทำให้กลายเป็นเด็กก้าวร้าวได้ ทั้งนี้ นายแพทย์ศักดิ์ชัย วงศกิตติรักษ์ สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติ ได้ระบุว่า การที่เด็กเล่นเกมเป็นเวลานานนั้น มีผลเสียต่อสุขภาพ ๆ คือ ปัญหาเกี่ยวกับสายตา เนื่องจากการใช้สายตาเพ่งจอคอมพิวเตอร์เป็นเวลานานอาจทำให้เกิดอาการแสบตา เคืองตา ปวดบริเวณรอบตา และอาจมีอาการปวดศีรษะด้วย และเนื่องจากขณะที่เล่นเกมคอมพิวเตอร์ตำแหน่งของการใช้งาน เช่น การจับเมาส์เล่นเกมที่มีขนาดใหญ่หรือเล็กเกินไปจะทำให้เกิดอาการเกร็งมีผลเสียต่อกระดูก กล้ามเนื้อและข้อได้ นอกจากนี้การหลงใหลในการเล่นเกมนานเกินไป อาจทำให้เด็กติดเกม ละเลยการเรียน หรืออาจมีพฤติกรรมที่รุนแรงจากการเล่นเกมได้ เพราะการเล่นเกมนั้นจะมีผลต่อสุขภาพจิตของเด็ก เด็กจะลดความสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ มนุษย์ลงไป แต่จะไปติดต่อกับเครื่องคอมพิวเตอร์แทน เพราะสามารถเอาชนะทุกอย่างได้ในเกม แต่ชีวิตจริงไม่ได้เป็นอย่างนั้น เด็กจะต้องรู้แพ้รู้ชนะ ไม่ใช่รู้แต่ชนะอย่างเดียว อาจกลายเป็นเด็กก้าวร้าวได้¹⁸ ปัญหาดังกล่าวนี้นี้ ยังได้รับความสนใจ และหลายฝ่ายเริ่มให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นห่วงเด็กไทยในยุคปัจจุบันที่ติดเกมคอมพิวเตอร์ไม่สนใจอ่านหนังสือ โดยพระองค์ตรัสไว้ความตอนหนึ่งเกี่ยวกับปัญหาเด็กติดเกมว่า “ขณะนี้เด็กสนใจคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะเล่นเกมมากกว่าอ่านหนังสือ เด็กบางคนเล่นเกมจนลืมไปสอบ”¹⁹ ซึ่งพระองค์ขอให้ทุกฝ่ายช่วยกันปลูกฝังนิสัยรักการอ่านหนังสืออย่างจริงจัง

7) ปัญหาอื่น ๆ ปัญหาเยาวชนที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันมีอยู่อย่างหลากหลาย จากปัญหาที่ได้ระบุไว้ข้างต้นนั้น ปัญหาหนึ่ง ๆ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเกี่ยวโยงที่นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควรของวัยรุ่น ที่นำไปสู่ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาทางโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ปัญหาการขายบริการทางเพศในหมู่เด็กและเยาวชน หรือแม้แต่ปัญหายาเสพติดก็สามารถทำให้

¹⁷ กองบรรณาธิการ, “ห้ามเล่นเกมออนไลน์ แก้ปัญหา-อิจฉาเด็ก??,” การศึกษาวันนี้ 5/205 (ธันวาคม 2547): 39-41.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹⁹ กองบรรณาธิการ, “พระเทพฯห่วงห่วงเด็กไทยยุคปัจจุบันติดเกมคอมพิวเตอร์ไม่สนใจอ่านหนังสือ,” แนวหน้า (26 มีนาคม 2548): 1, 2.

เกิดปัญหาของสังคมตามมาอีกหลายด้านด้วยกัน โดยเฉพาะปัญหาการลักทรัพย์ หรือการดื่มสุราที่ทำให้วัยรุ่นชายประสบอุบัติเหตุบนท้องถนน เพราะความมึนเมาจนทำให้เสียชีวิต ส่วนเด็กและวัยรุ่นหญิงเมื่อเกิดความเมาก็เผลอสติไร้ความระมัดระวัง ยอมมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนชายด้วยกัน ก่อนวัยอันสมควร²⁰

นอกจากนี้ พฤติกรรมก้าวร้าวในเยาวชนนั้น ยังนำไปสู่ปัญหาการใช้ความรุนแรงอย่างอื่นด้วย เช่น การอุทรมุทโธรม และการข่มขืน ในรอบปี พ.ศ. 2548 เราจะเห็นว่าข่าวข่มขืน เป็นข่าวที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งมาก และที่สำคัญผู้ที่กระทำกลายเป็นผู้ที่มีอายุน้อยลง คือมีทั้งนักเรียนมัธยมศึกษา และนักเรียนอาชีวศึกษา ในประเด็นดังกล่าวนี้ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พบว่า สถานการณ์ภัยทางเพศของผู้หญิงไทย เพิ่มขึ้นกว่าปีก่อน ๆ เป็นอย่างมาก นอกจากคดีข่มขืนและภัยทางเพศจะเพิ่มสูงขึ้นแล้ว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา ยังเกิดสื่อลามกอนาจารหลากหลายรูปแบบมากขึ้น นอกจากจะมีหนังสือหรือวีซีดีลามกแล้ว การรับส่งภาพไปเปลี่ยนผ่านโทรศัพท์มือถือ การดูลามก เว็บไซต์ลามกอนาจาร นิตยสารและหนังสือพิมพ์รายวันปรากฏให้เห็นโดยทั่วไป จากการสำรวจพบว่า เว็บไซต์หลักประมาณ 10 เว็บไซต์ของประเทศไทย จะนำไปสู่เว็บไซต์ลามกอนาจารอื่น ๆ ได้อีกถึง 1,000 เว็บไซต์²¹ ผู้เล่นสามารถเข้าไปดูภาพการร่วมเพศ ส่งภาพเปลือยของตนเองหรือขณะร่วมเพศกับเพื่อนต่างเพศได้ตลอดเวลา รวมทั้งสามารถดูภาพลามกอนาจารที่เคลื่อนไหวได้ผ่านทางโทรศัพท์มือถือ ทำให้เกิดพฤติกรรมการเลียนแบบที่กลายมาเป็นอาชญากรรมทางเพศ²² สร้างอันตรายที่ร้ายแรงแก่สังคมเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน เพราะเหตุแห่งการใช้ความรุนแรงของเยาวชนบางกลุ่ม

ปัญหาเยาวชนนั้น มีปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาในยุคแรกเริ่ม ก็คือ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรม สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และต่อมาในยุคข้อมูลข่าวสารมีวิวัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่อิงอยู่กับค่านิยมทางวัตถุ สื่อที่มอมเมาช่วยๆ ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอัน

²⁰ กองบรรณาธิการ, "สังคมรุมสับวัยโจ๋ ชีวิตสุดเหลวแหลก??," การศึกษาวันนี้ 5/267 (กันยายน 2547): 39-41.

²¹ กองบรรณาธิการ, "บันทึกส่งท้ายปี'48 10 เหตุการณ์ตี-ร้ายวัยโจ๋ไทย," การศึกษาวันนี้ 5/336 (ธันวาคม 2548-มกราคม 2549): 56-57.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

เป็นผลกระทบมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สภาพความเจริญทางเทคโนโลยีและการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจนี้ เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดค่านิยมที่ผิด ส่งผลให้เกิดสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีแต่การเน้นการบริโภคนิยมและวัตถุนิยม กระแสการรับค่านิยมวัฒนธรรมทางตะวันตกมาสู่สังคมไทย โดยเฉพาะการรับเอาค่านิยมทางวัตถุมาเป็นตัวสนองความต้องการของบุคคลและสังคม จึงทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงค่านิยมและมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคม และเกิดปัญหาทางด้านศีลธรรมและปัญหาสังคมตามมา²³ รวมทั้งมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นตัวหนุนให้เกิดการขยายตัวของปัญหาอีกมากมาย เป็นต้นว่า แนวความคิด และปรัชญาในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่เปลี่ยนไป ระบบการจัดการศึกษาหรือการอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนที่ดำเนินไปตามกระแสความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มีผลต่อความห่างเหินจากหลักศีลธรรมและจริยธรรมที่พึงปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้ดูเหมือนว่าจะมีการมองข้ามไม่ได้ให้ความสำคัญแก่คุณค่าในหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเท่าที่ควร โดยเฉพาะในยุคต้น ๆ ของการก่อตัวปัญหาเยาวชน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางความคิดระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ที่ส่งเสริมให้เกิดปัญหาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งนักวิชาการบางท่านเห็นว่า ปัจจัยส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการเกิดช่องว่างความคิดระหว่างวัยรุ่นกับพ่อแม่มีมากขึ้น เพราะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้ใหญ่ซึ่งรับสภาวะความเปลี่ยนแปลงได้ช้าและน้อยกว่าเด็ก จึงมีความแตกต่างกับเด็กทางความคิดมาก²⁴ หรือแม้จะมีการปรับตัวของผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดู แต่ก็เกิดความผิดพลาดไม่ถูกต้อง เช่น การให้อิสระกับเด็กมากเกินไป ซึ่งบางครั้งก็ทำให้เกิดปัญหาตามมาได้เช่นกัน จากผลการศึกษาระบบเฝ้าระวังเตือนภัยของสังคม ซึ่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดลได้สรุปไว้ว่า ปัญหาเยาวชนดังกล่าวข้างต้นนั้น ล้วนมีที่มาสำคัญคือ การขาดความอบอุ่นในครอบครัว การ

²³ คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและดูแลเด็กวัยรุ่น, วัยรุ่นวัยสร้างสรรค์เพื่อสังคมไทย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาเด็กวัยรุ่น (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535), น. 1.

²⁴ รองศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, วิเคราะห์ปัญหาสำคัญ ๆ ในสังคมไทยและแนวทางแก้ไข, น. 100. (อัดสำเนา)

อบรมด้านศีลธรรม รวมถึงการเปิดรับอารยธรรมตะวันตกโดยขาดการชี้นำ ทำให้วัยรุ่นหลงเดินทางผิดและส่งผลกระทบต่ออนาคตของชาติ²⁵

ปัจจัยเป็นต้นเห่านี้ทำให้สังคมไทยประสบกับปัญหาเยาวชนของชาติมากมาย ซึ่งลักษณะของปัญหามีทั้งละเอียดอ่อน สลับซับซ้อน และสับสนหลากหลายต่างกันไป การแก้ปัญหาและการพัฒนานักเป็นไปได้อย่างยาก เพราะความสลับซับซ้อนของปัญหาที่ก่อตัวและทับถมเพิ่มมากยิ่งขึ้นนั่นเอง ดังที่พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ปัจจุบันได้รับโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นรองสมเด็จพระราชาคณะที่ พระพรหมคุณาภรณ์) ได้ระบุไว้ว่า “สังคมปัจจุบันมีค่านิยมทางวัตถุสูง การมีค่านิยมทางวัตถุสูง ย่อมหนุนให้เกิดปัญหาจริยธรรมได้ง่าย และเป็นแรงดันให้การแก้ไขปัญหายจริยธรรมเป็นไปได้อย่างยาก²⁶ ที่ผ่านมารวมักจะเห็นการแก้ปัญหาจากปัจจัยภายนอก ส่วนใหญ่เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ โดยไม่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันภายในจิตใจของเยาวชนเท่าที่ควรจะเป็น ดังนั้น ในปัจจุบันหลายฝ่ายที่มีส่วนรับผิดชอบต่ออนาคตเยาวชนของชาติ จึงได้ตระหนัก และได้พยายามหาทุกวิถีทางในการแก้ไข ตามศาสตร์และศิลป์ที่สามารถกระทำได้หลากหลายวิธีการด้วยกัน ในส่วนการให้ความสนับสนุนต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนไทยของภาครัฐนั้น จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่า ประเทศไทยมีแนวคิดที่จะพัฒนาศักยภาพเยาวชนของชาติเป็นเวลานานนับได้เกือบจะครบศตวรรษแล้ว ดังจะเห็นได้จากแนวคิดและนโยบายเกี่ยวกับเยาวชนตามความที่ปรากฏในพระราชปราชญ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานกำเนิดลูกเสือไทย เมื่อปีพ.ศ. 2454 ตอนหนึ่งว่า “เยาวชนเป็นสมาชิกสำคัญของครอบครัว และสังคม ประเทศชาติมีความต้องการที่จะสร้างให้เยาวชนเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพด้วยการพัฒนาตนเอง”²⁷

อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศไทยประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) ซึ่งในช่วงนั้นนโยบายและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ยังไม่ปรากฏเด่นชัดนัก

²⁵ จีรา จีราสิต, “จัดระเบียบสังคมใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างเดียวไม่พอ...,” เดลินิวส์ (18 ตุลาคม 2547): 32.

²⁶ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), การพัฒนาจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535), น. 7.

²⁷ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, “นโยบายเยาวชนแห่งชาติและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว (พ.ศ. 2545-2554),” (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545), น. 8. (อัดสำเนา)

แม้แต่ในการประกาศใช้ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) ก็ยังคงไม่มีนโยบายและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนปรากฏเป็นรูปธรรม ดังนั้น ในช่วงต่อมาจึงเกิดการริเริ่มในการศึกษาวิจัยและรวบรวมปัญหาเยาวชน เพื่อเสนอแนะการดำเนินงานเกี่ยวกับเยาวชนให้แก่รัฐบาล จะเห็นได้จากการจัดตั้งสำนักงานเยาวชนแห่งชาติ การจัดตั้งโครงการสำคัญ ๆ เกี่ยวกับเยาวชนมากมาย เช่น โครงการศูนย์รวมการศึกษาวิจัยปัญหาเยาวชน โครงการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนในเมือง และเริ่มปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติต่อจากนั้นเรื่อย ๆ มาตามสภาวการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และในปี พ.ศ.2541 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี ได้ดำเนินการปรับปรุงนโยบายเยาวชนแห่งชาติและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว (พ.ศ.2545-2554)²⁸ สืบเนื่องจากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา กระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนทั้งในทางบวกและทางลบดังที่ได้กล่าวไปแล้ว จึงมีแนวคิดในการจัดทำนโยบายและแผนพัฒนาดังกล่าวขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์บางประการที่สำคัญก็เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เต็มตามศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสามารถปรับตัวได้ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุน กระบวนการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพ ตลอดจนป้องกันปัญหาที่เด็กและเยาวชนต้องเผชิญในยุคปัจจุบัน โดยที่ยุทธศาสตร์การพัฒนายังคงยึดความต่อเนื่องของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ประเด็นที่สำคัญก็คือ เน้นการพัฒนาความรับผิดชอบของเด็กและเยาวชนตามวัยให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน การพัฒนาค่านิยมที่ถูกต้อง และที่สำคัญก็คือเน้นการพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ จริยธรรม คุณธรรม และพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบตามวัย ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางสติปัญญาและสังคม โดยสรุปก็คือเน้นการพัฒนามนุษย์เป็นเป้าหมายสำคัญ

เยาวชนถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อเยาวชนจึงสะท้อนให้เห็นศักยภาพของมนุษย์ที่ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดและไม่ก่อประโยชน์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หลายฝ่ายจะต้องช่วยกันหาวิธีการที่จะนำมาพัฒนาให้เกิดศักยภาพแก่ตัวเด็กและเยาวชน ซึ่งวิธีการที่สำคัญประการหนึ่ง ก็คือการนำเยาวชนเข้าสู่การพัฒนาตนตามแนวพุทธธรรม เพราะว่าการที่เด็กจะมีคุณภาพนั้น สิ่งหนึ่งที่สำคัญก็จะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งมาจากบ่อเกิดที่

²⁸ดูรายละเอียดได้ใน นโยบายเยาวชนแห่งชาติและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว (พ.ศ. 2545-2554), น. 1-15. (อัครา)

สำคัญคือหลักพระศาสนา²⁹ โดยเฉพาะพุทธศาสนานั้น เป็นศาสนาที่เห็นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง บุคคลที่ฝึกฝนพัฒนาแล้วย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้ประเสริฐในหมู่มนุษย์³⁰ เกี่ยวกับการพัฒนาฝึกฝนอบรมตนเพื่อสร้างศักยภาพให้กับตัวมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนานั้น พระพรหมคุณาภรณ์ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญดังกล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า

พุทธศาสนามีลักษณะสำคัญอย่างหนึ่ง คือ ยืนยันในศักยภาพสูงสุดของมนุษย์ มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ คำศัพท์ที่แท้ของท่านว่า “ทัมมะ” แปลว่า ผู้ที่จะพึงฝึก คือ ฝึกได้หรือต้องฝึก...มนุษย์นั้นพอเกิดมาต้องเอาใจใส่เลี้ยงดู ฝึกสอน จึงอยู่รอด และเจริญเติบโตได้...มนุษย์นั้นมีศักยภาพที่พัฒนาได้เมื่อพัฒนาแล้วก็เป็นสัตว์ที่ประเสริฐสุด³¹

นอกจากนี้พระพรหมคุณาภรณ์ ยังได้ระบุว่าหลักคำสอนทั้งหมดในพุทธศาสนานั้นมีศูนย์รวมอยู่ที่การพัฒนา ได้แก่การพัฒนาจิตใจ ซึ่งถือเป็นงานหลักของพุทธศาสนา กล่าวคือในการพัฒนาคนนั้น ส่วนสำคัญที่สุดก็คือ จิตใจ ดังนั้น ในยุคปัจจุบัน งานพัฒนาจึงหันมาให้ความสนใจแก่การพัฒนาจิตใจมากขึ้น การพัฒนาจิตใจนั้น รวมถึงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนสุขภาพจิตโดยทั่วไป³² และที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือหลักในทางพุทธศาสนานั้น เหตุพูนเรื่องการพัฒนาตนมาก ผู้พัฒนาตนแล้วเป็นสุดยอดของบุคคลที่ได้รับการสรรเสริญในพุทธศาสนา การพัฒนาตนเป็นแกนของการปฏิบัติทั้งหมดในพุทธศาสนา³³

ปัญหาเยาวชนทั้งหลายข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า พฤติกรรมด้านลบส่วนหนึ่งเกิดจากตัวเยาวชนเอง กล่าวคือ การขาดความยั้งคิด การยับยั้งชั่งใจ และการไม่รู้จักบังคับ ควบคุม หรือฝึกฝนอบรมจิตใจตนเอง เพื่อปิดกั้นความชั่วร้ายมาสู่ตนเอง และเปิดรับคุณงามความดีเพื่อ

²⁹ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ศาสนาและเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539), น. 8.

³⁰ ชุ.ธ. (แปล) 25/321/133. (ภาษาบาลีว่า ทนฺโต เสฏฺฐิ มนุสฺเสสุ.)

³¹ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2537), น. 49-50.

³² พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2540), น. 76-77.

³³ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), หลักแม่บทของการพัฒนาตน, พิมพ์ครั้งที่ 15 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547), น. 18.

เสริมสร้างให้มีสุขภาพจิตและพฤติกรรมที่ดีได้ ในที่สุดจึงนำไปสู่การปฏิบัติตนซึ่งกลายเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม จนเกิดเป็นผลกระทบที่ไม่ถูกต้องตามมาสู่สังคม พฤติกรรมดังกล่าวในแง่พุทธศาสนา อาจตีความได้ว่าเป็นลักษณะของการขาดการปฏิบัติตนตามหลักทมะ อย่างไรก็ตาม ความเห็นข้างต้นนี้ยังคงเป็นเพียงข้อสมมติฐาน ที่ผู้วิจัยเห็นว่า ควรดำเนินการศึกษาหลักธรรมดังกล่าว โดยเน้นการศึกษาหลักสำคัญของทมะให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องชัดเจน ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า งานวิจัยเรื่องการใช้หลักพุทธธรรมเรื่อง “ทมะ” นี้เป็นการนำเสนอหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาจริยธรรมเยาวชนไทยในอีกแง่มุมหนึ่ง ประเด็นดังกล่าวนี้ จะตรงกับแนวคิดในการพัฒนาจริยธรรมอย่างเป็นองค์รวม โดยมุ่งความสำคัญที่ตัวบุคคลที่จะพัฒนาเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้มีความสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาให้คนเป็นศูนย์กลางตามความมุ่งหมายของรัฐ หลักการและแนวทางดังกล่าวโดยที่สุดแล้วจะเข้ากันได้กับหลักพุทธศาสนาเป็นอย่างดี เนื่องจากพุทธศาสนามีทัศนะว่า การพัฒนาชีวิตจะมีขึ้นได้ ต้องเกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลผู้นั้นเอง เพราะมนุษย์เป็นเจ้าของการกระทำ และรับผลของการกระทำด้วยตัวเอง³⁴ และที่สำคัญก็คือแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกฝน ควบคุมตนเอง เป็นแนวคิดสำคัญที่จะนำไปสู่การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ให้เด็กและเยาวชนได้ฝึกฝนพัฒนาตนเองตามความสามารถที่มี เมื่อบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องมองเห็นสำคัญของการฝึกฝนอบรมตนเองของเด็ก ก็จะมีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มที่³⁵

อนึ่ง ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของความเชื่อที่คนไทยมีมาตั้งแต่โบราณกาลว่า “ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก” ความหมายส่วนหนึ่งของความเชื่อดังกล่าวนี้ ก็คือการฝึกอบรม บ่มนิสัยเพื่อให้ผู้ได้รับการอบรมที่ยังอยู่ในวัยเด็กหรือเยาวชนได้ประพฤติตนเป็นคนดีนั้น ย่อมเป็นการง่ายกว่าที่จะต้องปล่อยให้ล่วงเลยไปจนถึงเวลาฝึกหัดดัดนิสัยในช่วงที่ถึงวัยเป็นผู้ใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กเมื่อก้าวเข้าสู่วัยเป็นผู้ใหญ่นั้นอาจจะมีทิฐิมานะ ถือตนอันเป็นเหตุสั่งสอนได้ยาก การปลูกฝังและสอนให้เด็กรู้จักฝึกปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของตน จึงถือเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ และง่ายกว่านั่นเอง ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าหลักพุทธจริยธรรมว่าด้วย “ทมะ” ที่หมายถึงการพัฒนาฝึกสอน อบรม ปรับปรุงตน รวมถึงการรู้จักข่มจิตข่มใจบังคับควบคุมตนเองเพื่อพัฒนาตนให้เป็น

³⁴ อจ. ปญฺจก. (แปล) 22/57/100-101. (ภาษาบาลีว่า กมฺมสฺสโกมุหิ กมฺมทายาทิ)

³⁵ พระมหาบุญเพียร แก้ววงศ์น้อย, “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา,” (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544), น. 62.

คนดีนั้น ควรจะนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับเยาวชนได้ เพราะว่าสาเหตุของปัญหาเยาวชน ส่วนหนึ่งเกิดจากสภาวะทางด้านจิตใจของเยาวชนเองเป็นสำคัญ หากได้มีการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับเยาวชนไทยให้รู้จักฝึกฝนอบรมตนได้ ย่อมจะทำให้เยาวชนไทยมีพฤติกรรมที่ดั่งงามเหมาะสม และมีศักยภาพไปในทางที่ดีขึ้น ดังคำกล่าวของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ที่ว่า “มองตนถึง พึ่งตนก่อน สอนตนได้ แก่เขตนเป็น เขินตนรอด เป็นยอดคน”³⁶

อย่างไรก็ตาม หลักทมะในทางพุทธศาสนานั้น มีความหมายที่ครอบคลุมถึงการฝึกฝนอบรมควบคุมตนสำหรับชาวพุทธโดยทั่วไป ดังนั้น การนำพุทธจริยธรรมว่าด้วยหลักทมะมาประยุกต์ใช้กับเด็กและเยาวชนท่ามกลางกระแสปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันนั้น ควรจะมีหลักเกณฑ์หรือแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนที่ปรับระดับการฝึกสอนให้เหมาะสมกับเยาวชน เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ในขณะเดียวกัน หลักพุทธธรรมดังกล่าวเมื่อมีการศึกษาอย่างถ่องแท้ ก็ย่อมจะเชื่อให้เกิดการปฏิบัติตนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อเยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัว อันได้แก่ บิดาและมารดา สถาบันการศึกษา ได้แก่ครูอาจารย์ และสถาบันพุทธศาสนา คือพระสงฆ์ ที่จะสามารถนำหลักปฏิบัติตามแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมได้อีกประการหนึ่ง ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์หลักทมะในพุทธศาสนา และศึกษาทัศนะที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนของเยาวชนไทย โดยนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อเยาวชนไทยปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมเป็นระบบต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้ต้องการนำเสนอหลักพุทธธรรมเรื่อง “ทมะ” ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท เพื่อนำเอาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง มาปรับประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยปัจจุบัน ดังนั้น จึงมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ คือ

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์ความหมายและความสำคัญของ “ทมะ” ตลอดถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “ทมะ” กับองค์ธรรมอื่น ๆ ในพุทธศาสนาเถรวาท

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมที่เกิดกับเยาวชนไทยในปัจจุบัน

³⁶พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), ประกายความคิด, เล่ม 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลี้ยงช้าง, 2547), น. 90.

1.2.3 เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา และการฝึกฝน อบรม พัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบันให้เป็น “คนดี” ตามหลักทมะ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ขอบเขตของการวิจัยเป็นการศึกษาความหมายและความสำคัญของหลักทมะในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท และตามทัศนะของนักวิชาการด้านพุทธศาสนาในสังคมไทย ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักทมะกับองค์ธรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนไทย นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาปรากฏการณ์และปัญหาทางด้านจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนาของเยาวชนในปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมที่เกิดจากการขาดหลักทมะ และชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ทั้งหลายนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการขาดการปฏิบัติตนตามหลักทมะในพุทธศาสนา ซึ่งข้อมูลที่จะทำการศึกษาวิจัยในส่วนนี้จะมาจากภาคเอกสาร (Documentary Research) และในระหว่างนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยภาคสนาม (Field Work Survey) โดยการสัมภาษณ์พระสงฆ์ นักวิชาการด้านพุทธศาสนา นักจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน เพื่อให้ได้ข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอการประยุกต์ใช้หลักทมะเพื่อพัฒนาเยาวชนไทย โดยเน้นถึงความถูกต้อง สอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพสังคมและสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นสำคัญ

อนึ่ง เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์ด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพจากหลักฐานและปรากฏการณ์สภาพแวดล้อมที่เป็นจริงทางสังคม ดังนั้น ขอบเขตเนื้อหาบางส่วนในงานวิจัยนี้ จึงครอบคลุมเกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาอื่น ๆ โดยเฉพาะสาขาจิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และปรัชญาศาสนา เป็นต้น

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้ คือ

1.4.1 การวิจัยภาคเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักทมะในพุทธศาสนาเถรวาท จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎก และจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ อรรถกถา ฎีกา และอนฎีกา

ตลอดจนศึกษาข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือ เอกสาร บทความ และงานวิจัยตาม แหล่งข้อมูลต่างๆ คือสำนักหอสมุดกลางจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สถาบันพุทธธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สถาบันวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1.4.2 การวิจัยภาคสนาม (Field Work Survey) ใช้การสัมภาษณ์ (interview) โดยการสัมภาษณ์นักวิชาการทางพุทธศาสนา ที่เป็นบรรพชิตจำนวน 2 รูป และคฤหัสถ์จำนวน 2 คน นักจิตวิทยาและพุทธธรรมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนจำนวน 3 คน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบในการทำวิจัย

1.4.3 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามาจากแหล่งความรู้ ทั้งภาคเอกสาร และภาคสนาม มาเรียบเรียงวิเคราะห์ทัศนะและแนวปฏิบัติสำหรับเยาวชนไทยปัจจุบันตามหลักพุทธธรรมเรื่อง “ทมะ” และเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ต่อไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เมื่อการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่อง การใช้หลักพุทธธรรมเรื่อง “ทมะ” เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบันนี้สำเร็จสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะได้ประโยชน์จากการทำวิจัยในครั้งนี้ คือ

1.5.1 ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจในหลักทมะทางพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และเป็นระบบที่ชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งจะทำให้ทราบบทบาทของทมะในแง่ที่มีความสัมพันธ์กับองค์ธรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนไทย

1.5.2 ทำให้เข้าใจที่มาของปัญหาจริยธรรมของเยาวชนไทยปัจจุบัน และพฤติกรรมที่ขาดหลักทมะในพุทธศาสนา

1.5.3 ทำให้เข้าใจเจตคติของชาวพุทธไทย เกี่ยวกับการนำหลักทมะมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาเยาวชนไทยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และส่งเสริมให้เยาวชนไทยเป็น “คนดี” ของสังคม.